

vislosti lidové písně s životním stylem venkova. Lpěl však na zastaralých představách o její estetické dokonalosti a texty podle toho upravoval. Vynechával také nebo měnil ta místa, která se mu zdála nemravná nebo nežádoucí z výchovného hlediska. Při hudebních zápisech spolupracoval s Leošem Janáčkem, který patřil rovněž k sběratelům moravských písní a k třetí Bartošově sbírce napsal studii *O hudební stránce národních písní moravských*. Zvláštní pozornost věnoval Bartoš šíření znalosti lidové slovesnosti mezi mládeží; té je určena sbírka pohádek, říkadel, písní a hádanek *Kytice z lidového básnictva* (1903), často vydávaná s Kašparovými ilustracemi.

Václav Čeněk Bendl (Stránický)

/ 1832 - 1870 /

Bohémský spisovatel z let bachovské absolutistické reakce. Básník milostné melancholie, světobolu a provokující ironie, autor humoristických prací veršem i prózou, překladatel Puškinovy poezie.

Syn nižšího úředníka, narodil se v Turnově 24. 10. 1832. Za studii vystřídal několik ústavů (v Praze, Jičíně, Litoměřicích), studia na Akademickém gymnáziu v Praze ukončil bez maturity. V Praze redigoval (1848 až 1852) studentské rukopisné časopisy, v nich uveřejňoval také své poměrně vyzrálé básnické prvotiny. Byl bohémsky živ z příležitostných zaměstnání, z podpor, z literárních honorářů. Za jeho redakční účasti vyšly v Jičíně 4 svazky humoristického čtení *Rachejtle*. Podílel se na politických konspirativních akcích J. V. Friče a byl také příspěvatelem jeho sborníku *Lada-Nióla*. Patřil mezi nejbližší přátele B. Němcové a v písemném styku s ní zůstal, i když ho nemožnost existenčně zakotvit donutila vstoupit do českobudějovického semináře (1856). S koncem kněžských studií (1860) zhruba končí i jeho spisovatelství. Kaplanoval pak v Klatovech, Mirovicích a ve Volyni. Tam zemřel 27. 6. 1870.

Bendlova poezie je příznačným dílem přechodného údobí, doznívá v ní starší, předběžnový styl a formy (ohlasy, sentimentální lyrika, deklamovávanky, proslovy) a projevuje se v ní již také vývojově nové básnické vidění a tvarování. Bendlovy básně využívají folklórní písně české, ruské, jihoslovanské, litevské pro vyjádření osobního smutku z marné nebo zrazené lásky a jakoby v předznamenání mladé Nerudovy rozervanosti ozvou se v nich projevy světobolu, vnitřního nesouladu, trpké tóny osamocení. Melancholická, světobolná a milostně elegická nota jedněch básní je v jiných vystřídána ironií i sebeironií, cynickým pózováním na konto lásky a ideálů, projevem provokativně ležérním a odpatetizovaným. Prostředkem odpate-

tizování je u Bendla často literární parodie nebo travestie, která umožňuje postihnout životní bezobsažnost literárních konvencí. Takto píše Bendl v próze *Formulář na romány* nebo báseň *Píseň milosti*, která když vyjádřila zoufalství nad bolným, mrtvým pohledem zbožňované dívky, končí dedikačním dovětkem „Na figuru na mé fajfce“. Jako prozatér humorista vyšel Bendl z Rubešových humoresek; osobitý výraz nachází tam, kde dovede vyjádřit, jak se vznešené a citově ideální stýká s banalitou; např. v povídce *Tatínkovy juchty* pocházejí všechny hrdinovy trýznivé představy o jeho lásce a o budoucím životním údělu z banálních trapných situací.

Bendlovo původní dílo je roztroušeno po časopisech, zčásti zůstalo v rukopisech; svou mladou poezii uspořádal básník do dvou cyklů, *Zvadlé růže* a *Písně*, dochovaných rovněž jeř rukopisně. Knižně za Bendlova života vyšly pouze jeho překlady z díla Puškinova; mimo jiné uvedl Bendl poprvé do češtiny Puškinova *Evžena Oněgina* (1860). Tímto překladem také obohatil český básnický sloh tam, kde hledá odpovídající výraz pro přirozenou, konverzační plynulost básnické dikce.

Václav Beneš Třebízský

/ 1849 - 1884 /

Autor vlastenecky zanícených historických próz s romantickými ději a postavami; elegicky vyprávěl o minulém, zvláště pobělohorském pokoření národa a o utrpení prostého lidu.

Podle vsi Třebíze u Slaného, kde se narodil 27. 2. 1849, zvolil si k svému příjmení Beneš literární přívlastek. Děd z matčiny strany i otec, vesnický krejčí, byli písmáci a vynikající vyprávěči místních pověstí. Probouzeli v něm už od dětství zájem o historii. Vzdělání mohli rodiče Třebízskému poskytnout jen za cenu velkých hmotných obětí. Gymnázium studoval ve Slaném a v Praze, po absolvování pražského bohosloveckého semináře působil rok jako kaplan v Litni u Berouna, od r. 1876 v Klecanech u Prahy. Plicní choroba se stala příčinou jeho předčasné smrti 20. 6. 1884 v Mariánských Lázních.

Třebízský psal historické povídky a romány. Osobitost jeho historické prózy je dána jeho výrazně citovým vztahem k národním dějinám, jeho vroucím vlastenectvím a demokratickým smýšlením. Vlastenectví a demokratismus mu prakticky splývaly, protože představitelem národa mu byly především lidové vrstvy. Třebízský pohlíží na českou historii očima svého soucitu s prostými lidmi a spíše než samotné dějinné události líčí důsledky těchto událostí pro život lidu; připomíná jednak jeho utrpení, jednak jeho obranné snahy. Látkově čerpá z Palackého Dějin, někdy i z místních kro-